

След падането на Берлинската стена, в Централна и Източна Европа започна бурно развитие на гражданското общество. За кратко време се появило множество неправителствени организации, които започнаха да развиват идеи и да изпълняват проекти. Финансирането на тези дейности първоначално идваше основно от чуждестранни донори – публични или частни, които видяха в неправителствените организации възможен партньор в подкрепата на прехода към демократично управление. Много чуждестранни донори започнаха да напускат района, особено след присъединяването на голяма част от страните към Европейския съюз. Това постави работещите с чуждестранно финансиране организации пред сериозен въпрос – как да развиват своята дейност оттам нататък.

Постепенно организациите започнаха да търсят други източници на финансиране – дарения, извършване на стопанска дейност, привличане на доброволци и др. В международен план, един от основните източници на финансиране е държавата. Според изследване на Университета Джонс Хопкинс в 36 страни от целия свят, държавното финансиране е вторият по важност източник на финансиране за неправителствения сектор и представлява 34 % от всички приходи, а има и области като социална сфера и здравеопазване, където то е водещо.

Освен финансова подкрепа, има и много други начини, по които държавата може да подкрепя гражданските организации. Някои от другите възможни механизми за подкрепа са:

- Създаване на благоприятна правна рамка за дейността на неправителствените организации, която включва както ефективна регистрация, така и ефективен механизъм за наблюдение на дейността;
- С цел подобряване на взаимодействието с гражданските организации, много често правителствата създават отдели или бюра за контакти с гражданските организации (т.нар. liaison офиси);
- Правителствата може да разработят стратегия или политически документ за взаимоотношенията на държавата с гражданския сектор или за развитието му в съответната страна. Този документ може да е разработен съвместно, а в някои случаи може да е под формата на споразумение между гражданския сектор и държавата (например Великобритания – Компакт или Естония – ЕКАК);
- Държавата може да разработи програми за повишаване на капацитета на НПО и/или да създаде учебни предмети в училища или университети свързани с гражданските организации и гражданското общество (например управление на НПО и т.н.). Също така държавата може да финансира проучвания за гражданския сектор и неговото развитие;
- Държавата може да създаде механизми за участие на гражданските организации и гражданите в процеса на изработване на политики и закони. Често това става под формата на създаване на консултативни съвети. Друг важен начин е предоставяне на информация за разработваните документи чрез електронните страници на съответните институции и даване на възможност за предоставяне на мнения и коментари;
- Държавата може също така да подкрепя т.нар. ресурсни центрове на НПО – организации, които помагат на НПО да получават информация, консултации, а понякога и средства.

Подкрепата от държавата може да бъде финансова и нефинансова, както и пряка и непряка. Към нефинансовата подкрепа най-често се включва безвъзмездното или при много нисък наем предоставяне на помещения за работа на организацията. Друга форма на нефинансова подкрепа може да бъде подкрепа за инициативи на организацията, предоставяне на разрешение за набиране на средства на публични места и много други.

Непунктата финансова подкрепа от страна на държавата включва различни данъчни и други облекчения, освобождаване от такси и т.н. Типичните облекчения, които гражданските организации ползват в различни страни са:

- Освобождаване от данък върху доходите от грантове, финансираня, дарения и членски внос (или най-общо приходите от нестопанска дейност);
- Освобождаване от корпоративен данък върху печалбата от стопанска дейност (много често различните страни въвеждат условия за такова освобождаване, например приходите от стопанска дейност да не надхвърлят определена сума или стопанската дейност да е свързана с целите на организацията);
- Възможност дарителите на организацията, както физически, така и юридически лица, да приспадат направените дарения в полза на граждански организации от своите приходи;
- Освобождаване от данък наследство и данък върху недвижими имоти, които са собственост на организацията; и др.

Прякото финансиране от държавата за граждански организации има различни форми и източници. Определени организации получават от държавата директни субсидии, заради факта че съществуват и извършват полезна за обществото дейност – такива организации много често са представителните организации на хора с увреждания.

Все по-често се използва друг начин на финансиране – финансиране на проекти (чрез грантове), след проведен конкурс. Такова финансиране може да се отдели от общия бюджет или от бюджета на конкретно министерство или друго ведомство. Понякога държавата решава, че приходите от конкретен източник ще финансират инициативи на граждански организации – например в Унгария има данък кич (върху порнографски продукти, който отива за финансиране на културни проекти). В много страни приходите от държавната лотария отиват за финансиране на граждански инициативи и проекти на организации.

Цялата процедура по избор на проекти, изпълнение, мониторинг и отчитане, може да се извършва от министерството/институцията, от чийто бюджет се отделят средствата. В много страни обаче се създават и специализирани фондове за финансиране на граждански организации (Естония, Хърватия и др.), които са извън структурата на държавната администрация с цел по-голяма независимост, които финансират проекти за развитие на гражданското общество.

Понякога държавата предпочита, вместо сама да се занимава с разпределянето на средства и оценяването на проекти, да наеме външна организация, която да върши тази работа. Това е честа практика при финансиране от Европейския съюз, когато се наема външна техническа помощ. Подобна практика е полезна, защото хората работещи в държавни институции не винаги имат необходимия опит или познания за гражданския

сектор, за да преценят коя организация има потенциал да изпълни по-добре предложените дейности.

Трети начин за пряко държавно финансиране са договорите за предоставяне на услуги (или други поръчки). В този случай държавата има нужда от конкретна услуга, която гражданската организация може да предостави – в този случай се финансира не идея за проект, а конкретна и ясно измерима услуга. Най-добър пример за това са социалните услуги, където гражданските организации имат сериозна роля – например подкрепа за деца с увреждания, услуги за възрастни хора и т.н.

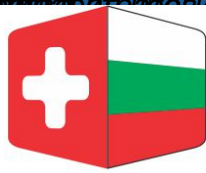
Освен на национално ниво, финансиране за инициативи на граждански организации може да има и на местно ниво – чрез бюджетите на общините.

Вместо заключение може да се каже, че има много и най-различни начини за подкрепа от страна на държавата за гражданските организации. Повечето страни не избират само един от изброените начини, а напротив използват цялата палитра от възможности, защото за различни случаи са подходящи различни финансови механизми.

Настоящата статия е част от поредица публикации, посветени на темата „Механизъм за финансиране на гражданските организации от държавата: защо, как и кой?“, подготвени в рамките на проект „Партньорство в стратегии и действие“, изпълняван от Български център за нестопанско право в партньорство с Фондация ПАЦЕП.

Български център за нестопанско право (BCNL) е създаден благодарение на финансирането на Европейския съюз и на швейцарската подкрепа на

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО
>Автор: Любен Панов, Програмен директор, „Български център за нестопанско право“